

А. Г. Пишна

кандидат юридичних наук, доцент,
завідувач кафедри адміністративної
діяльності поліції факультету
підготовки фахівців для підрозділів
превентивної діяльності

Одеського державного університету внутрішніх справ,
ORCID ID: 0000-0002-1776-3034

НАЦІОНАЛЬНА ПОЛІЦІЯ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДОТРИМАННЯ ПРАВ І СВОБОД ЛЮДИНИ У СФЕРІ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ

В статті здійснено аналіз Національної поліції як суб'єкта забезпечення дотримання прав і свобод людини у сфері публічного порядку і безпеки. Забезпечення прав і свобод людини є основою у побудові демократичної, правової держави, особливої ваги воно набуло у зв'язку з воєнною агресією російської федерації проти України, де проблема ефективного захисту прав людини у сфері публічного порядку та безпеки є особливо важливою. Саме у таких умовах суспільство очікує від органів публічної влади, зокрема від Національної поліції, не лише оперативної реакції на загрози, а й неухильного дотримання правових та етичних стандартів. Після реформування правоохоронної системи в Україні Національна поліція змінила своє ставлення і її діяльність направлена у першу чергу на надання адміністративних послуг громадянам, ця діяльність має бути прозорою, підзвітною та правовою інституцією.

Визначено, що у сучасному світі пріоритетність прав і свобод людини визнана базовою цінністю демократичного суспільства, а її забезпечення, дотримання та захист є однією з основоположних функцій держави. Особливо важливою у цьому контексті є роль інституцій, наділених повноваженнями у сфері підтримання публічного порядку та громадської безпеки. Національна поліція України як одна з таких ключових інституцій виступає не лише виконавцем правозастосовних функцій, а й гарантом дотримання прав людини у процесі реалізації своїх повноважень. На тлі загальнонаціональних викликів, пов'язаних із воєнними діями, нестабільністю та соціальними напруженнями, особливої ваги набуває питання балансу між безпекою та дотриманням прав людини. Національна поліція має адаптувати свою діяльність до нових умов, зберігаючи при цьому пріоритет прав і свобод особи як основоположної цінності.

Зроблено висновок, що Національна поліція України є основним суб'єктом у системі забезпечення публічного порядку та безпеки та одночасно і у сфері захисту прав і свобод людини, її діяльність повинна відповідати як національному законодавству, так і міжнародним стандартам у галузі прав людини. Забезпечення прав людини має залишатися не декларативною метою, а реальним критерієм ефективності роботи поліції в Україні.

Ключові слова: Національна поліція, забезпечення, дотримання прав і свобод людини, публічний порядок і безпека, суб'єкт, правозахисна діяльність, безпека, адміністративна діяльність, адміністративні послуги, публічна влада

Актуальність дослідження. Забезпечення прав і свобод людини є основою у побудові демократичної, правової держави, особливої ваги воно набуло у зв'язку з воєнною агресією російської федерації проти України, де проблема ефективного захисту прав людини у сфері публічного порядку та безпеки є особливо важливою. Саме у таких умовах суспільство очікує

від органів публічної влади, зокрема від Національної поліції, не лише оперативної реакції на загрози, а й неухильного дотримання правових та етичних стандартів. Після реформування правоохоронної системи в Україні Національна поліція змінила своє ставлення і її діяльність направлена у першу чергу на надання адміністративних послуг громадянам, ця діяльність

має бути прозорою, підзвітною та правовою інституцією. Водночас на практиці все ще спостерігаються порушення прав і свобод людини з боку працівників поліції, що викликає обурення громадськості та негативно впливає на рівень довіри до цієї структури. У поєднанні з воєнним станом та необхідністю забезпечення стабільності всередині держави ці виклики підсилюють актуальність наукового дослідження ролі поліції як суб'єкта, відповідального за дотримання прав людини.

Крім того, міжнародне співтовариство уважно спостерігає за тим, як Україна дотримується правових стандартів, що передбачені міжнародними актами, зокрема Європейською конвенцією з прав людини. Успішна інтеграція до європейського правового простору неможлива без дієвого механізму реалізації та захисту прав людини в усіх сферах, включаючи сферу публічної безпеки, саме тому наукове осмислення ролі поліції як суб'єкта, відповідального за дотримання прав людини в цьому процесі є важливим і своєчасним.

Огляд останніх досліджень. Схожу до нашої проблематику досліджували науковці такі, як В. Авер'янов, О. Андрійко, О. Бандурка, В. Безега, О. Безпалова, Ю. Битяк, С. Братель, О. Брусакова, А. Васильєва, С. Вітвіцький, В. Галуцько, В. Гаращук, І. Голосніченко, С. Гусаров, О. Джафарова, Р. Дмитрик, О. Дрозд, І. Додіна, В. Заросило, Д. Калаянов, Д. Катрич, Я. Квітка, О. Кобзар, М. Ковалів, С. Ківалов, О. Ключніченко, В. Ковальська, Т. Коломонець, В. Колпаков, А. Комзюк, О. Ковальова, М. Корнієнко, В. Кононець, В. Ліпкан, М. Лошицький, М. Мартинов, О. Музичук, О. Негодченко, О. Остапенко, О. Падалка, Г. Парханов, С. Петков, В. Поліщук, О. Рябченко, І. Самощенко, Р. Сербин, А. Собакарь, Є. Соболев, В. Сокурченко, Ю. Скуртов, О. Ульянов, В. Усупов, А. Танько, Ю. Тихомиров, С. Шатрава, В. Шкарупа, О. Юнін, Х. Ярмач та інші. Однак, свою увагу вони звертали на загальні положення або аналізувати більш загальні, суміжні чи спеціальні виклики.

Мета статті полягає у дослідженні Національної поліції України як суб'єкта забезпечення дотримання прав і свобод людини у сфері публічного порядку і безпеки, виявлення недоліків та надати своє бачення щодо їх усунення.

Виклад основних положень. У сучасному світі пріоритетність прав і свобод людини визнана базовою цінністю демократичного суспільства, а її забезпечення, дотримання

та захист є однією з основоположних функцій держави. Особливо важливою у цьому контексті є роль інституцій, наділених повноваженнями у сфері підтримання публічного порядку та громадської безпеки. Національна поліція України як одна з таких ключових інституцій виступає не лише виконавцем правозастосовних функцій, а й гарантом дотримання прав людини у процесі реалізації своїх повноважень. Конституція України чітко визначає, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, а утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1]. Українське суспільство після Революції Гідності продемонструвало чіткий запит на реформування правоохоронної системи, у результаті глибоких трансформацій була створена Національна поліція як структура нового зразка, яка замінила міліцію мала стати більш відкритою, прозорою й орієнтованою на захист прав громадян. Науковець С. Братель зазначив, що Національна поліція є одним із суб'єктів, яка забезпечує національну безпеку, що визначається її повноваженнями, напрями діяльності, якими вона користується здійснюючи протидію злочинності, підтримання публічної безпеки та порядку, забезпечення прав та свобод громадян та безпеки у суспільстві [2]. Дійсно, відповідно до закону України «Про Національну поліцію», це центральний орган виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку [3]. Говорячи за публічну безпеку і порядок та його поняття слід зазначити, що до сьогодні серед науковців відсутня стала точка зору, як не міститься ця дефініція і у чинному законодавстві. У ряді законодавчих актів мова йде про громадський порядок, як наприклад, у главі 14 Кодексу України про адміністративні правопорушення мова йде про адміністративні правопорушення, що посягають на громадський порядок і громадську безпеку [4]. Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» [5] також зазначає про громадський погрядок. Той же Закон України «Про Національну поліцію» у завданнях зазначає вже забезпечення публічної безпеки і порядку.

Словник української мови тлумачить слово «громадський» як той, який виникає, відбувається у суспільстві або стосується суспільства, зв'язаний з ним; суспільний; належний усій громаді, усьому суспільству; колективний; призначений для загального користування; у якому бере участь весь колектив; який добровільно обслуговує різні сторони життя колективу, «публічний» як той, який відбувається у присутності публіки, людей; прилюдний; призначений для широкого відвідування, користування; громадський [6].

Зазначений вище Закон України «Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів» визначає поняття громадська безпека - стан захищеності життєво важливих інтересів суспільства, сконцентрованих у його матеріальних і духовних цінностях, від джерел небезпеки природного або штучного характеру під час підготовки та проведення футбольних матчів, за якого забезпечується запобігання загрозам заподіяння шкоди такими джерелами небезпеки; громадський порядок - сукупність суспільних відносин, що забезпечують нормальні умови життєдіяльності людини, діяльності підприємств, установ і організацій під час підготовки та проведення футбольних матчів шляхом встановлення, дотримання і реалізації правових та етичних норм [5]. Науковець О. Батраченко зазначив, публічна безпека» більш точно відображає сучасні тенденції суспільного та державного розвитку у напрямі, що відповідає пріоритетності життя, здоров'я та особистої безпеки людини та громадянина, її благополуччя та добробуту [7, с. 85]. Повністю підтримуємо зазначену точку зору, але які б спори не точилися щодо визначення цих понять їх забезпечення здійснює відповідно до своїх завдань Національна поліція України. Яка під час виконання своїх завдань забезпечує

дотримання прав і свобод людини, обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції, а здійснення заходів, що обмежують права та свободи людини, має бути негайно припинене, якщо мета застосування таких заходів досягнута або немає необхідності подальшого їх застосування [8]. Її діяльність базується на принципах верховенства права, законності, прозорості та підзвітності громадянам. Водночас у процесі реалізації своїх повноважень поліція часто стикається з необхідністю балансування між забезпеченням публічного порядку та недопущенням порушення прав і свобод людини. В умовах сьогоднішнім одним із головних проблем залишається необхідність зміцнення правосвідомості особового складу Національної поліції, підвищення рівня професійної етики, а також створення ефективного механізму громадського контролю за діяльністю поліції щодо недопущення порушень прав та свобод громадян. На тлі загальнонаціональних викликів, пов'язаних із воєнними діями, нестабільністю та соціальними напруженнями, особливої ваги набуває питання балансу між безпекою та дотриманням прав людини. Національна поліція має адаптувати свою діяльність до нових умов, зберігаючи при цьому пріоритет прав і свобод особи як основоположної цінності.

Висновки. Таким чином, Національна поліція України є основним суб'єктом у системі забезпечення публічного порядку та безпеки та одночасно і у сфері захисту прав і свобод людини, її діяльність повинна відповідати як національному законодавству, так і міжнародним стандартам у галузі прав людини. Забезпечення прав людини має залишатися не декларативною метою, а реальним критерієм ефективності роботи поліції в Україні.

Список використаної літератури:

1. Конституція України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Братель С. Г. Національна поліція як суб'єкт забезпечення національної безпеки. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2023. №1. С. 267-270
3. Про Національну поліцію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>
5. Про особливості забезпечення громадського порядку та громадської безпеки у зв'язку з підготовкою та проведенням футбольних матчів. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3673-17#Text>
6. Словник української мови в 11 томах. URL: <https://slovnyk.ua/index.php?swrd>

7. Батраченко О.В. Поняття та ознаки публічної безпеки та порядку як об'єктів адміністративно-правової охорони. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Вип. 29, ч. 2, Т. 3. 2014. С. 84–86.
8. Про Національну поліцію. Закон України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19#Text>

Pyshna A.G. National Police of Ukraine as an entity ensuring the compliance of human rights and freedoms in the sphere of public order and security

The article analyzes the National Police as a subject of ensuring respect for human rights and freedoms in the field of public order and security. Ensuring human rights and freedoms is the basis for building a democratic, legal state; it has acquired particular importance in connection with the military aggression of the Russian Federation against Ukraine, where the problem of effective protection of human rights in the field of public order and security is particularly important. It is in such conditions that society expects public authorities, in particular the National Police, not only to respond promptly to threats, but also to strictly adhere to legal and ethical standards. After the reform of the law enforcement system in Ukraine, the National Police changed its attitude and its activities are aimed primarily at providing administrative services to citizens; this activity should be a transparent, accountable, and legal institution.

It is determined that in the modern world, the priority of human rights and freedoms is recognized as a basic value of a democratic society, and its provision, observance and protection is one of the fundamental functions of the state. Particularly important in this context is the role of institutions empowered to maintain public order and public security. The National Police of Ukraine, as one of these key institutions, acts not only as a performer of law enforcement functions, but also as a guarantor of respect for human rights in the process of exercising its powers. Against the backdrop of nationwide challenges related to military operations, instability, and social tensions, the issue of balancing security and respect for human rights is gaining particular importance. The National Police must adapt its activities to new conditions, while maintaining the priority of individual rights and freedoms as a fundamental value.

It was concluded that the National Police of Ukraine is the main entity in the system of ensuring public order and security and at the same time in the field of protecting human rights and freedoms, its activities must comply with both national legislation and international standards in the field of human rights. Ensuring human rights should not remain a declarative goal, but a real criterion for the effectiveness of police work in Ukraine.

Key words: National Police, ensuring, observing human rights and freedoms, public order and security, subject, human rights activities, security, administrative activities, administrative services, public authorities.